

Učitel matematiky

Jaroslav Vild
Zemřel prof. Bohdan Zelinka

Učitel matematiky, Vol. 13 (2005), No. 3, 129–132

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/150768>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 2005

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

ZEMŘEL PROF. BOHDAN ZELINKA

Prof. RNDr. Bohdan Zelinka, DrSc. patřil k předním českým matematikům. Kromě odborných předpokladů měl však vynikající schopnosti pro popularizaci vědy a vzácný smysl pro humor. Čtenáři našeho časopisu si jistě vybavují některé z jeho příspěvků a glos, kterými nám pravidelně přispíval.

Redakce hluboce lituje jeho odchodu. K uctění jeho památky uveřejňujeme nekrolog, napsaný jeho libereckým spolupracovníkem, doc. RNDr. Jaroslavem Vildem.

★ ★ ★

★ 16. 5. 1940 Nový Bydžov
† 6. 2. 2005 Liberec

Bohdan Zelinka se narodil r. 1940 v Novém Bydžově v rodině soudce. Do Liberce přešla rodina v roce 1945 a Bohdan se brzy stal pravověrným liberečanem. Střední školu (jedenáctiletku) absolvoval v Liberci (Husova třída).

Již během středoškolského studia bylo v podstatě rozhodnuto o jeho dalším studijním i pracovním zaměření. V roce 1957 se účastnil celostátní matematické olympiády, kde se umístil na šestém místě. Bylo jasné, že pokračováním může být pouze Matematicko-fyzikální fakulta UK. Na fakultě studoval v letech 1957–62 (obor matematika a deskriptivní geometrie). Na formování jeho vědeckého profilu měly významný podíl dvě osobnosti naší matematické vědy, profesori Fiedler a Vopěnka. Diplomová práce (1962) s názvem *Uzlový a hranový stupeň souvislosti konečných grafů* představuje již počátek vědeckého díla, které B. Zelinka vykonal v oblasti teorie grafů. Důležitými inspirujícími událostmi byly konference o teorii grafů v Liblicích 1961 (vůbec první tohoto druhu u nás) a ve Smolenicích 1963.

Po dobu vojenské služby (1962–64) učil na katedře matematiky ve Vyškově (vedoucí doc. J. Škrášek). Od 18. 7. 1962 se stal členem

katedry matematiky na tehdejší VŠST v Liberci – na TU v Liberci působil až do konce svých dnů.

Záhy (1968) obhájil kandidátskou disertační práci *Rozklad grafů na izomorfní podgrafy* a v roce 1991 doktorskou práci (tzv. velký doktorát) *Některé číselné invarianty grafu*. Od studií se zajímal o diskrétní matematiku a především v teorii grafů dosáhl mnoha významných výsledků od počátků tohoto oboru v ČR. Byl uznávanou mnohokrát citovanou světovou autoritou a matematický Liberec je znám pod jeho jménem. Je autorem více než dvou set odborných publikací a stovek popularizačních a příležitostných prací, což mu umožňovaly jeho publicistické schopnosti.

Více než 200 publikací lze zhruba tematicky rozdělit do tří kategorií: (1) velmi široká problematika dominantních množin uzlů v grafech, která má odraz např. v sociologii, (2) otázky distance mezi třídami izomorfních grafů, (3) relace tolerance na algebrách.

Ve zmíněných matematických směrech se stal B. Zelinka světově uznávanou autoritou, o čemž svědčí také stovky citací jeho prací zahraničními autory a množství požadavků na recenze a oponentury. Byl rovněž členem slovenské komise pro doktoráty v oboru diskrétní matematiky (Bratislava).

V normalizační éře se B. Zelinkovi nevyhnulo jisté šikanování. Byl zařazen mezi „neperspektivní“ pracovníky a tím byl zastaven jeho služební postup. Pokračoval tak v rodinné „tradici“ (otec v letech padesátých byl nucen odejít do výroby). Přes uvedené kádrové komplikace dosáhl brzy po roce 1989 nejvyšších pedagogických a vědeckých hodností: prof. (1990, matematická informatika a teoretická kybernetika) a DrSc. (1991, algebra a teorie čísel).

Více než 20 let byl předsedou liberecké pobočky Jednoty česk(oslovensk)ých matematiků a fyziků, aktivně působil ve prospěch matematiky v republice. Svými originálními přednáškami připravoval své budoucí nástupce olympioniky.

Matematický talent se projevoval i v zálibách – byl nedostižným hádankářem, mnohonásobným vítězem Grand Prix Československa (tj. mistrem ČSR) a úspěšným soutěžním křížovkářem. V tom mu jistě pomáhaly jeho encyklopedické znalosti. Jako ma-

jitel IQ nad 145 byl členem Mensy a jeho členské e-mailové komunikace jsou pozoruhodné. Byl bohatě jazykově vybaven, překládal např. na požádání matematické knihy z rumunštiny a italštiny. Jeho koníčkem byla též pěší turistika a na toto téma také publikoval prožité výšlapy za blízkými hranicemi. Zažil mnohé neuvěřitelné příhody, v nichž často aktivně působil jako vždy podezřelý a ovšem nevinný účastník a z nichž uměl vypravěčsky a literárně těžit. Přispěl k rozvíjení fiktivní postavy E. C. Hammersteina, pod jehož jménem extrapoloval do absurdity odborné přednášky v různých jazycích (i vlastní). K tomu bylo zapotřebí jisté odvahy, neboť reakce dotčených kolegů nebyly vždy jednoznačně příznivé. B. Zelinka byl vždy vítaným společníkem a je autorem mnohých vtipných a zpěvných veršů k různým společenským příležitostem. Vytvořil např. text hymny teorie grafů, která byla přeložena do desítky jazyků. Bohdanova výrazná osobnost bude trvale existovat jako literární prototyp matematika/hádankáře.

Bohdanovi Zelinkovi byly také blízké ideje slovanské vzájemnosti – podporoval např. lužickosrbskou komunitu v Německu. Jeho vědeckou autoritou byl maďarský matematik světové proslulosti Paul Erdős, jehož poněkud extravagantní životní styl Bohdan mimoděk následoval.

V posledních dvou letech Bohdanovi citelně ubývalo fyzických sil, statečně však s touto nepřízní bojoval, ale bohužel nakonec podlehl. Můžeme litovat, že Bohdanovi Zelinkovi nebylo dopřáno ještě aspoň deset let práce, v které by završil svoje pozoruhodné dílo.

Technická univerzita v Liberci a celá matematická pospolitost ztrácí v prof. B. Zelinkovi výraznou osobnost, osobitého vysokoškolského pedagoga, originálního popularizátora matematiky a především vědeckého pracovníka v oboru diskrétní matematika, který dosáhl mnoha významných výsledků a byl uznávanou vědeckou autoritou. Budeme jej postrádat jako člověka mnoha talentů a studnici informací. Budeme na něj vzpomínat jako na dobrého společníka, nedostižného hádankáře, znalce životních příhod a příznivce dobrých lidí.

Profesor Bohdan Zelinka se zasloužil o matematiku a Technickou univerzitu v Liberci.

Čest jeho památce!

★ ★ ★

MÍSTO BARTSCHE SAMOOBSLUHA

BOHDAN ZELINKA

Stává se nám, že potřebujeme nějaký matematický vzorec. Dobrá je na to Bartschova příručka [1]. Ale to, co člověk nejvíce potřebuje, obvykle zapomněl doma nebo to nemůže vyhrabat v horách nepořádku na svém pracovním stole. (Já ten nepořádek ovšem také mám, jenže jej nazývám „pracovní prostředí“.) A Bartsch do toho beznadějně zapadne a člověk neví nic. Co tak snadno nikam nezapadne – náš mozek. A tak si leckterý vzorec dokážeme odvodit sami.

Ukažme si to na vzorcích pro součty mocnin přirozených čísel. Označme

$$S_k(n) = \sum_{t=1}^n t^k .$$

Začněme s $S_1(n)$, i když to by se dalo hledat i jinak. Máme tedy součet

$$S_1(n) = \sum_{t=1}^n t ,$$

známý z vyprávění o dětství C. F. Gausse. Máme

$$S_1(n) - S_1(n-1) = n$$